

- ціально підібраними з урахуванням вікових особливостей дітей, а також у відповідності з напрямками корекційно-розвиваючої роботи; цей осередок сприяє розвитку зосередженості і концентрації уваги, та стимулює психічну активність дітей);
- осередок корекції звуковимови, в якому знаходяться настінне дзеркало, зонди, шпателі, вата, спирт, методичні посібники, мовленнєвий матеріал, який необхідний для автоматизації і диференціації поставлених звуків;
 - осередок ігрової терапії (арт-терапевтична майстерня), вона об'єднує групу напрямів, заснованих на мистецькій діяльності учасників, включаючи зображувальну діяльність, музику; мета організації і роботи арт-терапевтичної майстерні – створення ефективних умов для психологічного супроводу освітнього процесу в ЗОШ, збереження психічного здоров'я вихованців в логопедичному пункті, розвитку графо-моторних навичок;
 - осередок бібліотеки (література для логопеда і школярів).

У кабінеті логопеда проводяться логопедичні заняття з розвитку та корекції вад усного і писемного мовлення, формування вміння будувати граматично правильно оформлені речення, формування правильного дихання, вдосконалення дрібної моторики, фонематичного сприймання, активізації та розвитку психічних процесів, постановки, автоматизації та диференціації звуків, регулювання сили голосу, розвитку зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу, розвитку мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, логопедичний кабінет та його обладнання в логопедичному пункті створюється з метою забезпечення сприятливих умов для проведення та вдосконалення педагогічного процесу, підвищення ефективності та якості логокорекційного навчання, методичного та професійного рівня вчителя-логопеда, зосередження дидактичного, наочного матеріалу, літератури як для логопеда так і для батьків, технічних засобів відповідно до завдань корекційно - розвивального навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лупинівич С.М. Довідник учителя-логопеда / Авт. – упор. Лупинівич С. М. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 122 с.
2. Коваль В. А. Мій кабінет // Дефектолог. – 2007. – №6.
3. Рау. Ф. А. Из опыта логопедической работы под редакцией/ Ф. А. Рау, М. М. Селедкина. – М. : Издательство «АПН РСФСР», 2007. – 120 с.
4. Про затвердження Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні психолого-медико-педагогічні консультації: наказ М-ва освіти і науки України від 7 лип. 2004р. №596/38// Офіц. вісн. України. – 2004. - №30. – Ч. 2. – ст. 2056.
5. Рібіун Ю. В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс / Ю. В. Рібіун. – К. : Освіта України, 2011. – 292 с.

УДК 376.37

М. В. Овчиннікова

студентка ФПДО
спеціальності «Логопедія»

К. О. Зелінська-Любченко

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОТВОРЕННЯ ІМЕННИКІВ У ДІТЕЙ ІЗ ДИСГРАФІЄЮ

У статті розглядається особливості словотворення іменників у дітей із дисграфією для наступної розробки напрямів логопедичного впливу при роботі над граматичним компонентом мовленнєвої системи.

В статті рассматриваются особенности словообразования существительных у детей с дисграфией для последующей разработки направленной логопедического воздействия при работе над грамматическим компонентом речевой системы.

The features of word formation nouns in children with dysgraphia development directions for the next speech therapy exposure when working on the grammatical component of the speech system are examined in the article.

Ключові слова: дисграфія, словотворення, аграматизм, писемне мовлення.

Ключевые слова: дисграфия, словообразования, аграмматизм, письменная речь.

Keywords: *dysgraphia, word formation, ahramatyzm, writing.*

Постановка проблеми. Діти із дисграфією мають недорозвинення лексико-граматичної будови мовлення, несформованість морфологічних і синтаксичних узагальнень, що в письмовому мовленні відбивається в порушенні смислових і граматичних зв'язків між реченнями та в спотворенні морфологічної структури слів [1, с. 225].

Грамматична будова мовлення складається з морфології, словотвору та синтаксису. Морфологія і синтаксис тісно пов'язані між собою та підпорядковані певним мовленнєвим нормам, словотвірний же компонент є, з однієї сторони незначним в загальному формуванні мовленнєвої системи, так як, за словами Р. Лалаєвої, словотвір є одним із джерел поповнення і розширення словникового запасу, а з іншого боку – він є творчим, на відміну від морфології та синтаксису, і тому видається більш цікавим для дослідження. Ці міркування і визначили вибір теми [2, с. 35].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні особливості прояву дисграфії у молодших школярів вивчали Т. Ахутіна, Р. Лалаєва, А. Корнєв, Т. Філічева, Л. Парамонова та ін.

Мета статті розглянути особливості словотворення іменників у дітей із дисграфією для наступної розробки напрямів логопедичного впливу при роботі над граматичним компонентом мовленнєвої системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для проведення констатувального етапу експерименту були сформовані дві групи учнів 9 – 10-річного віку – контрольна й експериментальна. До контрольної групи увійшли шість дівчаток і дев'ять хлопчиків з нормальним мовленнєвим розвитком з загальноосвітніх шкіл, а в експериментальну – шість дівчаток і дев'ять хлопчиків, з логопедичної групи, що мають аграматичну дисграфію, або змішану дисграфію з елементами дисграфії на основі порушення мовленнєвого аналізу та синтезу й аграматичної дисграфії.

Найбільш яскраво аграматична дис-

графія проявляється до закінчення навчання в початковій школі, коли морфологічний принцип письма стає більш значущим, саме цим визначався вік дітей, відібраних у експериментальну і контрольні групи при проведенні експерименту [1, с. 288].

Для дослідження була підібрана методика дослідження порушень мовлення у дітей із мовленнєвою патологією різного генезу Р. Лалаєва, розділ – граматичне структурування словотвору іменників в модифікованому вигляді [2].

Досліджувались тільки афіксальні словотвірні моделі та верифікація.

Кількісний аналіз результатів констатувального експерименту показав наступне:

- 1) під час утворення зменшувально-пестливих іменників тільки з продуктивними суфіксами, які в онтогенезі з'являються першими і найбільш часто вживаються в мовленні, діти обох груп отримали максимальну кількість балів, а середній бал в контрольній групі був 3,9, тобто завдання було виконано майже без помилок;
- 2) невелика кількість балів 2,9; 2,3 і 1,3; 1,8 було набрано в обох групах в завданнях на утворення іменників зі значенням одиничності та віддієслівних іменників, де похідні іменники є або необчислювальними, або представляють абстрактні поняття, які з'являються в онтогенезі значно пізніше, ніж зменшувально-пестливі іменники;
- 3) діти експериментальної групи в завданні на верифікацію набрали в середньому 1,3 бали, а діти контрольної групи – 3,2 бали, різниця в середніх показниках із цього завдання найбільша і становить 1,9. Це пояснюється тим, що діти експериментальної групи не тільки не вживають, а й не розуміють значень багатьох слів, що з'являються в мовленні при використанні різних словотворчих способів, це також зазначає Р. Левіна при описі III рівня ЗНМ [3, с. 22-24].

Проводячи узагальнення якісних результатів дослідження, можна відзначити наступне:

- 1) помилки дітей з аграмматичною дисграфією експериментальної групи більш різноманітні. Ці учні неправильно утворюють найбільш частотні суфікси *ик*, *-чик-*, також помиляються не тільки при утворенні слів зі змінною звуковою структурою кореня, як в основному діти з контрольної групи, але і при утворенні слів з незмінною звуковою структурою;
- 2) у багатьох завданнях діти експериментальної групи заміняють більш складні словотворчі моделі більш простими, наприклад множиною, чого практично не спостерігається у дітей контрольної групи;
- 3) в словотвірних моделях, складних за семантикою, в обох групах спостерігаються однакові помилки, але в експериментальній групі вони більш різноманітні;
- 4) словотвір, при якому відбувається заміна кореня похідного слова (явище супплетивізм): *вівця – ягня – ягнята*, є складним і виконується з помилками дітьми обох груп.
- 5) кількісний та якісний аналіз результатів дослідження процесу словотворення іменників показав, що спектр словотворчих помилок дітей експериментальної групи з аграмматичною дисграфією набагато ширше, ніж у дітей з нормальним мовленнєвим розвитком. Вони демонструють приклади нетрадиційного словотвору не тільки в складних словотвірних моделях пізнього онтогенезу, як діти з нормальним мовленнєвим розвитком, але і в словотворчих моделях, які з'являються в онтогенезі одними з перших, наприклад, зменшувально-пестливі іменники з продуктивними суфіксами. Крім того, частотність цих помилок набагато вища, ніж у дітей контрольної групи.

Великі складнощі викликало у дітей експериментальної групи визначення правильної словотворчої моделі з двох заданих (верифікація), що свідчить про невідповідність віковій нормі не тільки активного словника, але і пасивного. Таким чином, словотвір дітей з аграмматичною дисграфією 9-10 років ще далеко від нормативного (на відміну від дітей із нормальним мовленнєвим

розвитком з контрольної групи) і мовленнєва словотвірна система, навіть в загальному, ще не є сформованою; деякі словотвірні поділи, наприклад, віддієслівні іменники, іменники зі значенням одиничності є для них взагалі недоступними.

Також у дітей експериментальної групи за результатами дослідження спостерігається порушення уваги, погане розуміння інструкцій, швидка стомлюваність. Отримані результати доводять необхідність здійснення спеціально організованої логопедичної роботи з розвитку словотворчих навичок у дітей із аграмматичною дисграфією. З огляду на характер і кількість помилок серед учнів експериментальної групи, для організації диференційованого корекційного впливу можна виділити дві підгрупи:

- 1) діти (за Т. Тумановою), що не готові до проведення словотвірних операцій через недостатній розвиток когнітивних і мовленнєвих передумов. На практиці це учні, які допустили помилки навіть в словотворчих моделях раннього онтогенезу (зменшувально-пестливі іменники з продуктивними суфіксами) при збереженні основи мотивуючого слова;
- 2) діти, вже опанували словотвірними моделями раннього онтогенезу і допустили помилки лише в більш складних словотворчих формах пізнього онтогенезу зі зміною основи мотивуючого слова; у випадках явища супплетивізм [1, с. 119].

З урахуванням поділу дітей на підгрупи, можна дати наступні рекомендації при виборі напрямків логопедичної роботи. Для дітей першої підгрупи корекційну роботу можна запропонувати проводити за методикою Т. Туманової «Формування готовності до словотворення у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення», так як орієнтовний розділ цієї методики спрямований на розвиток когнітивних і мовленнєвих передумов до проведення словотвірних операцій на основі орієнтовно-дослідницької діяльності дітей, тобто в штучних умовах формується база для розвитку морфемного аналізу слів, яка при нормальному мовленнєвому розвитку дитини фор-

мується в процесі природного оволодіння засобами рідної мови.

Все це повинно допомогти дітям усвідомити морфему як окремий мовний знак. Далі на основі вже сформованої бази морфемного аналізу слів в другому розділі починається робота з формування усвідомлених навичок застосування словотворчих правил.

З другої підгрупою дітей, які вже досить успішно оволоділи простими словотвірними моделями, головними розділами роботи з розвитку навичок словотвору будуть наступні: формування граматичної системи словотворення; збагачення словникового запасу шляхом уточнення розуміння смислового значення слів; систематизація вже наявного у дітей словника.

Робота над лексичним компонентом мовлення повинна передувати відпрацюванню граматичних правил словотворення і базуватися на однаковому мовному матеріалі, тобто пояснюватися, уточнюватися і систематизувати потрібні значення мотивуючих слів.

Етапи роботи визначаються послідовністю появи форм словотворення в онтогенезі. Формування функції словотвору здійснюється як в усному мовленні, так і на письмі. Закріплення словотвірних форм спочатку проводиться в слові, потім у словосполученнях, реченнях і текстах. Формування і закріплення словотвірних моделей на рівні слів найкраще представлені у роботах Р. Лалаєвої та Н. Серебрякової, саме цю методику доцільно взяти за основу логопедичної роботи з дітьми другої підгрупи.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати про неоднорідність продовження логопедичної роботи з дітьми із аграматичною дисграфією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корнев А. Н. *Нарушения чтения и письма* / А. Н. Корнев. – СПб., 2003. – 246 с.
2. Лалаева Р. И. *Общезначительные и специфические механизмы нарушений письма у детей* / Р. И. Лалаева // *Материалы 3 Междунар. конф. Росс. асс. дислексии* – М., 2007. – С. 34 – 39.

3. Левина Р. Е. *Нарушения речи и письма у детей. Избранные труды.* / Р. Е. Левина – М., 2005 – 224 с.

УДК 376.37

Т. О. Остапчук

студентка ФПДО,

спеціальність «Логопедія»

А. І. Кравченко

кандидат педагогічних наук, професор

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка

ФОРМУВАННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЕВОГО ВИСЛОВЛЮВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Статтю присвячено проблемі формування зв'язного мовлення у дошкільників із мовленнєвими порушеннями (фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення), в умовах логопедичного пункту.

Стаття посвячена проблеме формирования связного речевого высказывания у дошкольников, имеющих речевые нарушения (фонетико-фонематическое недоразвитие речи), в условиях логопедического пункта.

The article deals with the formation of a coherent verbal expression in preschool children, with speech disorders (phonetic and phonemic underdevelopment of speech), in a speech therapy paragraph kindergarten.

Ключові слова: формування зв'язного мовлення, мультиплікаційні фільми, мовленнєві порушення, діти дошкільного віку.

Ключевые слова: формирование связного речевого высказывания, мультипликационные фильмы, речевые нарушения, дети дошкольного возраста.

Keywords: the formation of coherent speech patterns, cartoons, speech disorders, children of preschool age.

Постановка проблеми. В наш час триває пошук шляхів вдосконалення логопедичної роботи, розробка нових форм, методів і прийомів подолання мовленнєвого недорозвинення, визначення можливостей дидактичного матеріалу. У зв'язку з цим важливим засобом у роботі логопеда виступають мультиплікаційні фільми (А. Гуськова, І. Льодовик, Г. Сперанська).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Подолання порушень фонетико-